

Korona

– regnskapsmessige vurderinger

Statsautorisert revisor
Signe Haakanes
Rådgiver regnskap i
Revisorforeningen

Koronakrisen og myndighetenes omfattende tiltak gjør det nødvendig å vurdere hvilke konsekvenser dette kan ha på foretakenes regnskaper. I tillegg har oljeprisfallet de siste månedene stor betydning for den norske økonomien.

Regnskapsmessige vurderinger

Koronakrisen reiser flere regnskapsmessige problemstillinger ved årsavslutningen for 2019, særlig når det gjelder fortsatt drift-vurderingen, som er et av de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapsloven.¹ Noteopplysninger om hendelser etter balansedagen er et annet sentralt tema. Foretak med avvikende regnskapsår er omhandlet i et separat punkt i artikkelen.

Fortsatt drift

De fleste norske foretak er i større eller mindre grad påvirket av følgene av koronakrisen og oljeprisfall, og for noen foretak kan dette ha betydning for evnen til fortsatt drift.

Ett av tre alternativer

Foretaket må i regnskapet og eventuelt i årsberetningen, ta stilling til om det er i situasjon a), b) eller c) på regnskapsavleggelsestidspunktet. Opplysningsplikten og regnskapsføringen avhenger av hvilken kategori man er i:

- Det er ikke usikkerhet om fortsatt drift
- Det er usikkerhet om fortsatt drift
- Det er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket

Hvilket vurderingstidspunkt?

I vurderingen av forutsetningen om fortsatt drift i årsregnskapet for 2019 skal det tas hensyn til all tilgjengelig informasjon, og det må tas i betraktning forhold oppstått både før og etter balansedagen 31. desember 2019. Det er status for fortsatt drift på dato for styrebehandlingen av årsregnskapet – regnskapsavleggelsestidspunktet – som skal vurderes.

Fra a) til b) – når anses det å være usikkerhet om fortsatt drift?

Plikten til å redegjøre for usikkerhet knyttet til fortsatt drift-forutsetningen, utløses først når det foreligger konkrete forhold som kan sette foretakets videre drift i fare. Indikasjonene må være av alvorlig karakter som etter ledelsens vurdering kan bli vanskelig å håndtere ved refinansiering, kostnadsreduksjon eller andre tiltak. Støtte som foretaket får etter ulike statlige kompensasjonsordninger, må tas med i vurderingen. Vurderingshorisonten vil normalt være frem til neste balansedag 31. desember 2020. Se også NRS 16 *Årsberetning* punkt 2.8.

Vurderingen er spesielt krevende i den nåværende situasjonen, ikke minst for de som er blitt pålagt å stanse virksomheten og ikke vet når de kan starte opp igjen. Styret og daglig leder må i sine vurderinger bruke sitt beste skjønn basert på tilgjengelig informasjon når regnskapet avlegges.

Hvis det legges et «worst case»-scenario til grunn for videre utvikling, vil det kunne foreligge usikkerhet knyttet til de økonomiske konsekvensene av den nåværende situasjonen i svært mange foretak. Det betyr imidlertid ikke at alle regnskaper som avlegges i disse dager (april) skal gi uttrykk for at det er usikkerhet om fortsatt drift, eller baseres på avvikling. I IFRS og IFRS for SME er usikkerhet om fortsatt drift formulert som «vesentlige usikkerheter knyttet til hendelser eller forhold som kan så betydelig tvil om foretakets evne til fortsatt drift»² (våre understrekninger). Tilsvarende kan legges til grunn etter god regnskaps-skikk, selv om regnskapsloven ikke spesifikt gir uttrykk for noen kvalifisering av usikkerheten.

I regnskapsloven er det krav om at det i årsberetningen skal opplyses særskilt om styrets handleplikt etter aksjelovgivningen er inntrådt. Det fremgår i NRS 16 punkt 2.8 at kravet i regnskapsloven § 3-3a til omtale av forutsetningen om fortsatt drift skal ses i sammenheng med aksjelovgivningens krav til forsvarlig egenkapital. Dersom handleplikten etter aksjeloven er inntrådt uten at det besluttes å oppløse foretaket eller uten at tilstrekkelige tiltak blir iverksatt innen regnskapsavleggelsen, må det normalt anses å

¹ Regnskapsloven § 4-5.

² På engelsk: «material uncertainties related to events or conditions that may cast significant doubt upon the entity's ability to continue as a going concern», jf. IAS 1.25. Tilsvarende formulering i ISA 570 punkt 9 «a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the entity's ability to continue as a going concern» er oversatt med «en vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift». «Betydelig tvil» i oversettelsen av ISA 1.25 og «tvil av betydning» i oversettelsen av ISA 570 er således ikke uttrykk for noen innholdsmessig forskjell. Usikkerhet om fortsatt drift inntreffer således på samme nivå for revisors vurderinger som for den regnskapspliktiges vurderinger.

være usikkerhet om fortsatt drift, regnskapsmessig.

Fra b) til c) – når skal forutsetningen om fortsatt drift fravikes?

Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for regnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, jf. regnskapsloven § 4-5. Det innebærer at forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn, med mindre ledelsen har til hensikt å avvikle virksomheten eller at ledelsen ikke har noe realistisk alternativ til avvikling. NRS 16 *Årsberetning* punkt 2.8 legger således opp til at det må kreves den samme grad av sikkerhet for at avvikling blir utfallet som etter IFRS, før dette legges til grunn for regnskapet.

Omtale av fortsatt drift i årsberetningen og årsregnskapet til foretak som ikke er små

Foretak som ikke er små, har krav til å avlegge årsberetning. I årsberetningen skal det gis opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift, jf. regnskapsloven § 3-3a.

Situasjon a) – det er ikke usikkerhet om fortsatt drift

- Det skal bekreftes at forutsetningen om fortsatt drift er til stede.

Situasjon b) – det er usikkerhet om fortsatt drift og handleplikten etter aksjeloven er inntrådt

- Det skal fremkomme at det er usikkerhet om fortsatt drift, og redegjøres for usikkerheten. Det følger av NRS 16 *Årsberetning* punkt 2.8 at redegjørelsen skal omhandle de forutsetningene fortsatt drift bygger på, og kritiske faktorer og eventuelle konsekvenser av ugunstige forhold som kan inntreffe. Omfanget av redegjørelsen skal avspeile den usikkerheten som foreligger. Ved stor usikkerhet og tvil om berettigelsen av forutsetningen om fortsatt drift, skal det opplyses om større poster i årsregnskapet som vil påvirkes dersom forutsetningen om fortsatt drift ikke legges til grunn for vurderingene. Virkningene skal om mulig kvantifiseres.

- I tilknytning til handleplikten etter aksjeloven § 3-5, skal det opplyses om det er besluttet eller satt i verk tiltak for å sikre foretakets videre drift.

Generell forretningsmessig usikkerhet omhandles i årsberetningens avsnitt om foretakets fremtidsutsikter, se NRS 16 punkt 2.6. Finansiell risiko og redogjørelse for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko skal omtales i årsberetningens avsnitt om finansiell risiko, se NRS 16 punkt 2.7.

Dersom det er tvil om foretaket kan fortsette virksomheten, vil en omtale av usikkerheten om fortsatt drift være viktig for å bedømme virksomhetens stilling og resultat. Opplysninger som er nødvendige for å bedømme foretakets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig, skal gis i note, jf. regnskapsloven § 7-1. Årsregnskapet og årsberetningen er to separate dokumenter, og vi mener derfor at det også skal opplyses om usikkerheten i notene til årsregnskapet ved usikkerhet om fortsatt drift.

Situasjon c) – avvikling er besluttet, eller det er ikke noe realistisk alternativ til avvikling

- Det skal i årsberetningen redegjøres for hvordan virkelig verdi ved

avvikling er beregnet hvis ikke dette fremgår av årsregnskapet.

Se også omtale av fortsatt drift i NRS 16 *Årsberetning* punkt 2.8.

Regnskapet avlegges i slike tilfeller ikke under forutsetning om fortsatt drift. I stedet vurderes eiendeler og gjeld i regnskapet til virkelig verdi ved avvikling (substansverdier).³

Når avvikling er besluttet, skal ordene «under avvikling» tilføyes foretakets navn, jf. aksjeloven § 16-5(1).

Omtale av fortsatt drift i årsregnskapet til foretak som er små

Små foretak har ikke krav om årsberetning.

Situasjon a) – det er ikke usikkerhet om fortsatt drift

Små foretak har ikke plikt til å gi en bekreftelse på at forutsetningen om fortsatt drift er lagt til grunn. Om den balanseførte egenkapitalen er lav eller negativ, men det reelt sett ikke er usikkerhet om fortsatt drift, er det ingen plikt til å gi noteopplysninger for små foretak etter § 7-46.

³ Kontinuitetsgjennomskjæring kan likevel være aktuelt når et heleid datterselskap er besluttet avviklet og morselskap overtar virksomheten i det heleide datterselskapet.

Koronakrise og oljeprisfall kan ha store konsekvenser for foretakenes regnskaper.

I NRS 8 *God regnskapskikk for små foretak punkt 8.13* fremgår det at:

«Det følger av regnskapsloven § 7-1 annet ledd at opplysninger som er nødvendige for å bedømme foretakets stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig, skal gis i note. Det kan være behov for tilleggsopplysninger også i tilfeller hvor ledelsens vurdering er at det ikke er usikkerhet om fortsatt drift. Dette kan være tilfellet dersom det er indikasjoner på at det foreligger usikkerhet om fortsatt drift, for eksempel negativ eller svak regnskapsført egenkapital, samtidig som det foreligger andre forhold som innebærer at det ikke vurderes å være usikkerhet. Slike andre forhold kan for eksempel være garantier fra eier om tilførsel av nødvendig kapital og likviditet.»

Situasjon b) – det er usikkerhet om fortsatt drift og handleplikten etter aksjeloven er inntrådt

Dersom det er usikkerhet om fortsatt drift, men forutsetningen om fortsatt drift legges til grunn, skal det opplyses om usikkerheten i note, jf. regnskapsloven § 7-46. Små foretak har som nevnt ikke plikt til å utarbeide årsberetning, men hvis det utarbeides en styrets rapport eller lignende i tillegg til årsregnskapet, er det nærliggende å redegjøre for usikkerheten også i denne. Enkelte små foretak har krav til årsberetning i særlovgivning. For en gjennomgang av aktuell særlovgivning vises det til artikkelen «Årsberetning for små foretak» skrevet av Erik Avlesen-Østli i Revisjon og Regnskap nr. 5/2019.

Små foretak har ingen konkret plikt til å gi opplysninger om tiltak som er besluttet eller satt i verk for å sikre foretakets videre drift, men vi antar at foretaket selv normalt vil se seg tjent med å informere om tiltakene for å få frem at det arbeides med å redusere usikkerheten og sikre fortsatt drift.

Situasjon c) – avvikling er besluttet, eller det er ikke noe realistisk alternativ til avvikling

Dersom avvikling er besluttet, eller det ikke er noe realistisk alternativ til avvikling, vil eiendeler og gjeld i regnskapet måtte vurderes til virkelig verdi ved avvikling (substansverdier).

Det fremgår av NRS 8 *God regnskapskikk for små foretak punkt 8.13*, at når eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling, skal det opplyses om dette i note, jf. regnskapsloven § 7-35. Ledelsen bør vurdere om det er nødvendig å gi noteopplysning hvor det redegjøres for hvordan virkelig verdi ved avvikling er beregnet, jf. regnskapsloven § 7-1 annet ledd.

Når avvikling er besluttet, skal ordene «under avvikling» tilføyes foretakets navn, jf. aksjeloven § 16-5 (1).

Hendelser etter balansedagen – med eller uten regnskapsmessig konsekvens?

De økonomiske konsekvensene av koronakrisen er hendelser som har oppstått etter balansedagen for regnskapsåret 2019.⁴ Det samme er de økonomiske konsekvensene av oljeprisfallet i 2020. I motsetning til vurderingen av forutsetningen for fortsatt drift, er utgangspunktet for øvrig at regnskapet skal reflektere forholdene på balansedagen. Det er et skille mellom hendelser etter balansedagen som vedrører forholdene på balansedagen og derfor skal reflekteres i regnskapet, og hendelser etter balansedagen som vedrører neste periode, og således ikke skal ha regnskapsmessig konsekvens pr. balansedagen. Verdifall på eiendeler som skyldes koronakrisen, vil ikke medføre nedskrivning i årsregnskapet for 2019 med mindre foretaket ikke lenger har evne til fortsatt drift.

Verdifall som skyldes hendelser før balansedagen, skal derimot reflekteres i regnskapet. Husk at det alltid må gjøres en konkret vurdering av om ny

informasjon som tilkommer etter balansedagen gjelder forhold som eksisterte på balansedagen eller først oppsto senere. Denne vurderingen kan være spesielt utfordrende i år. Det er ikke nødvendigvis slik at all ny informasjon kan tilskrives koronakrisen.

Eksempler

- Et foretak har en kunde som har gått konkurs i 2020. Da blir det spørsmål om fordringen var usikker basert på forholdene som forelå allerede på balansedagen, eller om usikkerheten er oppstått som følge av koronasituasjonen.
- Et foretak har investert i aksjer i et børsnotert foretak, og investeringen har en kostpris på 1 000 000 kroner. Basert på børskursen 31. desember 2019 er verdien 900 000 kroner, og basert på børskursen på regnskapsavleggelsestidspunktet er verdien 750 000 kroner. Investeringen vurderes da i henhold til laveste verdis prinsipp på balansedagen, og nedskrives til 900 000 kroner. Verdifallet etter balansedagen regnskapsføres således ikke i 2019-regnskapet.
- Et foretak mottar endelig dom med negativt resultat i en rettssak etter nyttår. Utfallet av rettssaken stadfester at det forelå en forpliktelse på balansedagen.

Datering av årsregnskapet og eventuell årsberetning

Fordi det er perioden mellom balansedagen og tidspunktet for styrets behandling av årsregnskapet som utgjør vurderingsperioden for «hendelser etter balansedagen», er det viktig for regnskapsbrukerne å vite når regnskapet er vedtatt av styret og daglig leder. Det er ikke tatt hensyn til hendelser etter denne datoen. Denne datoen skal derfor angis i årsregnskapet og eventuell årsberetning.

Noteopplysninger om hendelser etter balansedagen

Det er krav til noteopplysninger om hendelser etter balansedagen uten regnskapsmessig konsekvens, hvis det kan være av betydning for vurderinger

⁴ WHO erklærte koronautbruddet som en global folkehelsekrise 30. januar 2020 og som en global pandemi 11. mars 2020.

og beslutninger som regnskapsbrukerne foretar basert på årsregnskapet.

Eksempler på slike hendelser kan være:

- Stans i produksjon
- Forstyrrelser i forsyningskjeden
- Utilgjengelig personell
- Reduksjoner i salg, fortjeneste, eller produktivitet
- Virkning på kunders betalingssevne
- Stenging av fasiliteter og butikker
- Forsinkelser av planlagte utvidelser av virksomheten
- Manglende evne til å skaffe finansiering
- Fare for brudd på betingelser i låneavtaler
- Økt volatilitet i verdien av finansielle instrumenter
- Redusert turisme, og forstyrrelser i ikke-essensielle reiser og sport, kulturelle og andre fritidsaktiviteter

Noteopplysninger om hendelser etter balansedagen – foretak som ikke er små

Notekravet følger av NRS 3 Hendelser etter balansedagen punkt 20-21. Det skal gis opplysninger om hendelsen, og et estimat på de finansielle følgene av hendelsen, eventuelt en uttalelse om at det ikke er mulig å foreta et slikt estimat. Opplysningskravet kan ikke oppfylles med standardformuleringer, men skal være styret og ledelsens konkrete vurderinger av hvilke konsekvenser koronakrisen har hatt og vil kunne få for virksomheten.

Eksempler på slike hendelser kan være:

- Betydelig verdifall for vesentlige finansielle eiendeler
- Betydelig nedskrivningsbehov i virksomheten (driftsmidler, goodwill eller andre immaterielle eiendeler)
- Betydelig tap eller redusert fortjeneste på store/langvarige kontrakter. Kan virksomheten levere som avtalt, og kan motparten betale? Kan kontrakter bli kansellert (klausuler om force majeure)?
- Betydelig tap på innkjøpskontrakter som ikke kan kanselleres selv om foretaket ikke lenger har behov for varene/tjenestene.
- Risiko for ikke å få refundert betydelige forskuddsbetalinger til leve-

randør ved manglende leveranser på grunn av leverandørens betalingsproblemer.

- Betydelig verdifall på fordringer som følge av manglende betalingssevne
- Betydelig ukurans i varelager som følge av stengning av virksomhet, omsetningssvikt mv.
- Balanseført utsatt skattefordel – risiko for at fremtidig bruk av skattefordelen ikke lenger kan sannsynliggjøres
- Brudd på betingelser i låneavtaler

Er det stor usikkerhet knyttet til tallfesting av konsekvensene knyttet til de ulike hendelsene, kan et alternativ være å gi en verbal beskrivelse, med en angivelse av at de økonomiske effektene er for usikre på tidspunktet for regnskapsavleggelsen til at det er hensiktsmessig å forsøke å tallfeste dem.

Noteopplysninger om hendelser etter balansedagen – små foretak

Små foretak har ikke noe konkret notekrav i regnskapsloven om hendelser etter balansedagen utover kravet til omtale av usikkerhet om fortsatt drift i regnskapsloven § 7-46.

Det følger av NRS 8 punkt 6.1.1.4.1 at «Det skal gis opplysninger om hendelser som har sammenheng med forhold oppstått etter balansedagen dersom dette er nødvendig for å bedømme den regnskapspliktiges stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig, jf. regnskapsloven § 7-1.» Små foretak som i betydelig grad påvirkes av økonomiske konsekvenser av koronasituasjonen, bør derfor vurdere å gi tilleggsopplysninger om hendelser etter balansedagen. Det vises til omtalen for foretak som ikke er små, i forrige punkt.

Avvikende regnskapsår

For foretak med balansedag i løpet av 2020, er det større sannsynlighet for at koronakrisen medfører hendelser med regnskapsmessig konsekvens. Noen eksempler på regnskapsmessige problemstillinger:

- Nedskrivningsbehov for immaterielle eiendeler (for eksempel good-

will og utviklingsprosjekter), fysiske driftsmidler og skattefordeler, for eksempel som følge av lavere inntjening

- Nedskrivningsbehov eller vesentlig reduksjon av markedsverdi for finansielle eiendeler
- Nedskrivningsbehov for varelager, for eksempel som følge av vesentlig nedgang i salget av visse varegrupper
- Nedskrivningsbehov for kundefordringer, for eksempel som følge av likviditetsmessige utfordringer hos kunder
- Tapskontrakter
- Usikkerhet om fortsatt drift

Styret og daglig leders ansvar

Styret og daglig leder har ansvaret for at konsekvensene for foretaket av koronakrisen er tilstrekkelig reflektert i årsregnskapet og eventuell årsberetning for 2019.⁵

Utbytteutdeling

Aksjelovene stiller krav om at styret skal påse at foretaket til enhver tid har forsvarlig egenkapital og likviditet.

Kravet har stor betydning i forbindelse med utbytteutdeling. Dersom det er foreslått utdeling av utbytte eller konsernbidrag, kan det før generalforsamlingen er avholdt bli aktuelt å endre forslaget til utdeling.

Lovene er ikke eksplisitte på om styret må avlegge et nytt regnskap i slike situasjoner, eller om styrets vurdering kan kommuniseres på en annen måte. Styret må uansett sørge for at det nye forslaget blir kommunisert på en betryggende måte til samtlige aksjonærer.

⁵ Eller regnskapsåret 2019/2020 for de med avvikende regnskapsår.